

ISSN: 1896-4087

DOI: <http://dx.doi.org/10.21784/ZC.2019.020>

ROBERT MUSIAŁKIEWICZ

PATRYK WIĘZNOWSKI

Państwowa Uczelnia Zawodowa we Włocławku

Pozycja samorządu studenckiego w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Student self-government in the Act of 20 July 2018 Law on higher education and science

Streszczenie:

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zmieniła dotychczasowe zasady organizacji szkolnictwa wyższego w Polsce. Uczelnie zostały zobowiązane, aby w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie dostosować swoje wewnętrzne organizacje i procesy w nich zachodzące do nowych wymagań. Nowe regulacje dotknęły również problematyki pozycji i roli samorządu studenckiego w procesie zarządzania uczelnią. Pierwszym z celów niniejszego artykułu jest analiza uprawnień samorządu studenckiego w świetle zapisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w tym próba odpowiedzi na pytanie, czy nowe regulacje rozszerzają, czy ograniczają dotychczasową rolę samorządu studenckiego. Drugim z celów artykułu jest zaprezentowanie opinii przedstawicieli samorządów studenckich dotyczących wybranych regulacji dotyczących uprawnień samorządu studenckiego. Całość rozważań prowadzona jest w oparciu o krótki rys historyczny samorządności studenckiej w Polsce, opis procesu legislacyjnego tzw. ustawy 2.0, ujęcie porównawcze uprawnień samorządu studenckiego w dwóch stacjach prawnych oraz badanie ankietowe studentów działających w samorządzie studenckim.

Słowa kluczowe: samorząd studencki, szkolnictwo wyższe

Abstract:

The Act of 20 July 2018, Law on Higher Education and Science, has changed the current rules of organization of higher education in Poland. Polish universities were obliged by the Act to adapt their internal organizations and processes occurring in them to the new requirements within 12 months from the date of its entry into force. The new regulations also touched upon the issues of the position and role of student self-government in the university management process. The first aim of this article is to analyse the rights of student self-government provided for in the Act of 20 July 2018 Law on Higher Education and Science and to answer the question whether new regulations expand or limit the current role of student self-government. The second goal of the article is to present the opinions of the representatives of student self-government regarding selected regulations affecting the rights of this body. All considerations are based on a brief historical outline of student self-government in Poland, a description of the legislative process of the so-called Act 2.0, a comparative approach to the rights of student self-government in two legal states and a survey of students acting in student self-government.

Keywords: student self-government, higher education

Wprowadzenie

Dzień pierwszego października 2019 r. dla polskiego systemu szkolnictwa wyższego jest pierwszym dniem, od którego wchodzi w życie nowe wewnętrzne zasady kształtujące organizację i funkcjonowanie uczelni w Polsce. Jest to następstwem reformy przeprowadzonej w drodze przede wszystkim dwóch ustaw – ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹ oraz ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce². Ustawy te, pomimo obowiązywania większości ich postanowień od 1 października 2018 r., przewidziały roczny termin dla wprowadzenia nowych statutów, regulaminów organizacyjnych oraz dostosowania zasad prowadzenia studiów. Nowe regulacje prawne dotyczą również problematyki studenckiej obejmującej

¹ Dz.U. poz. 1668 ze zm.; ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w trakcie prac konsultacyjnych i legislacyjnych została określona mianem „ustawa 2.0” oraz „konstytucja dla nauki”.

² Dz.U. poz. 1669.

mującej szeroki wachlarz zagadnień – procesu kształcenia, pomocy materialnej, praw i obowiązków studenckich oraz zasad działania samorządów studenckich. Problematyka miejsca i roli studentów w procesie zarządzania uczelnią była jedną z podstawowych kwestii, która pojawiała się w ramach konsultacji społecznych towarzyszących procedowaniu nad nowym kształtem nowej ustawy. W literaturze można spotykać pogląd uważający studentów, samorząd studencki za grupę interesu w procesie zarządzania szkołą³. Piotr Bielecki uważa, że zarządzanie studentów w uczelni powinno obejmować m.in.: zaangażowanie studentów w planowanie działań agencji ewaluacyjnych, udział studentów w samoocenie uczelni, uczestnictwo studentów w zewnętrznych zespołach oceniających, udział studentów w opracowywaniu raportu oceny (współautorstwo lub wpływ na treść), rolę studentów jako źródła informacji w trakcie wizytacji (ewaluacji) uczelni, udział studentów w działaniach poewaluacyjnych (naprawczych)⁴. Wydaje się, że dzisiejsze miejsce samorządu studenckiego w systemie normatywnym jest również następstwem procesów gospodarczych oraz zjawisk politycznych. Obecnie rola uczelni nie ogranicza się do procesu dydaktycznego, obecnie uczelnie są zobowiązane do współuczestniczenia w rozwoju studenta jako osoby, ale również studenta jako przyszłego pracownika i obywatela aktywnego w życiu społecznym i zawodowym⁵. Dlatego też pojawiają się pytania o sposób zapewnienia studentom realizacji ich praw, o rozłożenie ciężaru studenckiej partycypacji w zarządzaniu uczelnią, o oczekiwania studentów, stanowisko kadry akademickiej oraz ustawodawcy.

³ K. Kalinka, *Grupy interesu w procesie zarządzania szkołą wyższą*, [w:] J. Blicharz, A. Chrisidu-Budnik, A. Sus (red.), *Zarządzanie Szkołą Wyższą*, Wrocław 2014, s. 114 i nast.

⁴⁴ P. Bielecki, *Rola studentów w zarządzaniu szkołą wyższą*, Warszawa 2010, s. 11 i nast.

⁵ D. Antonowicz, J. M. Brzeziński, *W poszukiwaniu optymalnego modelu szkolnictwa wyższego*, [w:] M. S. Szczepański, K. Szafraniec, A. Śliz (red.), *Szkolnictwo wyższe, uniwersytet, kształcenie akademickie w obliczu koniecznej zmiany. Ekspertyza Komitetu Socjologii Polskiej Akademii Nauk*, Warszawa 2015, s. 102.

Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na dwa pytania. Po pierwsze: jaka jest rola i pozycja samorządu studenckiego w świetle zapisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce? W celu odpowiedzi na to pytanie dokonano porównania obecnych regulacji prawnych do uchylonych norm dotyczących problematyki samorządu studenckiego zawartych w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym⁶. Po drugie: jak obecne regulacje prawne oceniają osoby związane z samorządnością studencką? Opinie studentów działających w samorządach studenckich dają możliwość weryfikacji tezy o pozytywnej opinii środowiska studenckiego w odniesieniu do tzw. konstytucji dla nauki.

1. Samorząd studencki w polskim systemie szkolnictwa wyższego

Pojęcie samorządu studenckiego po raz pierwszy w Polsce pojawiło się w przepisach powszechnie obowiązujących w ustawie z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym, w której ustawodawca wskazał: *studenci szkoły są zorganizowani w samorząd studencki i biorą udział w jego działalności niezależnie od przynależności organizacyjnej*⁷. Wcześniejsze akty prawne nie przewidywały jednej organizacji zrzeszającej wszystkich studentów danej uczelni o charakterze nadrzędnym nad innymi formami aktywności studenckiej. Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich⁸ przyznawała studentom jedynie prawo zakładania stowarzyszeń akademickich i korporacji⁹. Pierwsze powojenne akty prawne regulujące problematykę szkolnic-

⁶ t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2183, ze zm.

⁷ Art. 120 ustawy z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1982, nr 14, poz. 113).

⁸ Art. 99 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich (Dz.U. 1920, nr 72, poz. 494).

⁹ Zob. P. Tomaszewski, *Polskie korporacje akademickie w latach 1918–1939. Struktury, myśl polityczna, działalność*, Cycero.pl, Toruń 2011 [dostęp: 15-09-2019].

twa wyższego całkowicie pomijały regulację spraw studenckich¹⁰. Dopiero ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkołach wyższych przyznała studentom prawo do zrzeszania się, niemniej zgodnie z ówczesnym duchem kontroli państwa nad każdym aspektem życia ludzkiego, prawo to zostało poddane reglamentacji państwowej. Ustawa wówczas przyznawała studentom uprawnienie:

do zakładania na terenie szkół wyższych oddziałów ogólnomłodzieżowych organizacji politycznych, oddziałów organizacji (stowarzyszeń) studenckich, społecznych i zrzeszeń uczelnianych – jeżeli Minister wyraził zgodę na ich działalność na terenie szkoły¹¹.

Obecny kształt samorządu studenckiego, zakładający jego niezależność oraz powszechność, został wypracowany dopiero ustawą z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, w której ustawodawca wprowadził zasadę stanowiącą, iż *studenci uczelni tworzą samorząd studencki*¹². Podmiotowość samorządu studenckiego została zachowana również w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r., która dookreślała zakres społeczności studenckiej tworzącej samorząd studencki do studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich¹³.

Obecnie samorząd studencki zgodnie z definicją normatywną tworzą wszyscy studenci danej uczelni, stąd podmiotem samorządu studenckiego jest społeczność akademicka – wszyscy studenci pierwszego i drugiego stopnia, bez względu na rodzaj i kierunek studiów. Przynależność do samorządu nie zależy od składania przez nich jakichkolwiek aktów przystąpienia. Prawnie obojętna jest też aktywność

¹⁰ Dekret z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz.U. nr 66, poz. 415.), Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (Dz.U. 1952, nr 6, poz. 38).

¹¹ Art. 59 ust. 1 (Dz.U. 1958, nr 68, poz. 336).

¹² Art. 156 ustawy z dnia 12 września 1990 o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1990, nr 65, poz. 385).

¹³ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym wyłączyła z zakresu podmiotowego samorządu studenckiego studentów studiów doktoranckich, którym przyznano uprawnienie do utworzenia samorządu doktorantów.

studentów¹⁴. Samorząd studencki działa przez swoje organy w tym przewodniczącego i organ uchwałodawczy¹⁵. Podstawowymi zadaniami samorządu studenckiego jest działalność w zakresie spraw studenckich, w tym socjalno-bytowych i kulturalnych, niemniej jego obecny zakres kompetencyjny obejmuje również proces dydaktyczny oraz proces zarządzania uczelnią. Organy samorządu studenckiego pełni nadrzędną rolę nad działalnością pozostałych organizacji uczelnianych, co wyraża się w przyznanym uprawnieniu do decydowania o sprawach rozdziału środków finansowych przeznaczonych przez uczelnię na sprawy studenckie, uprawnieniu do samodzielnego określania zasad wyboru przedstawicieli studentów do senatu i kolegium elektorów, udziału przewodniczącego samorządu studenckiego w składzie rady uczelni, czy w sprawie do podejmowania decyzji o proteście lub strajku studenckim.

2. Pozycja samorządu studenckiego w ustawie 2.0

2.1. Przebieg prac nad projektem ustawy

Procedowaniu nad ustawą określającą zasady szkolnictwa wyższego towarzyszyły szerokie konsultacje społeczne¹⁶. Według danych ministerstwa nauki i szkolnictwa wyższego (dalej: ministerstwo) w pracach nad nowymi założeniami reformy wzięło udział ok. 7 tys. osób¹⁷. Założeniem ministerstwa było opracowanie złożenia reformy przez przedstawicieli środowiska akademickiego wyłonionych w formule konkursowej. Konkurs został ogłoszony 23 lutego 2016 r. i zakładał wyłonienie trzech najlepszych koncepcji założeń systemu szkolnictwa wyższego, w tym także założeń rozwiązań prawnych do-

¹⁴ E. Ura, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.

¹⁵ J. M. Zieliński, H. Izdebski, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, LEX/el 2014.

¹⁶ Szerzej na temat procesu konsultacji: A. Dziedziczak-Foltyn, *Konsultatywność w projektowaniu reformy szkolnictwa wyższego w Polsce na przykładzie Ustawy 2.0*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2018, nr 1 (51), s. 199 i nast.

¹⁷ <https://konstytucjadlanauki.gov.pl> [dostęp: 15-09-2019].

tyczących zagadnienia „ustrój jednostek w systemie szkolnictwa wyższego i zarządzanie nimi”¹⁸. W konkursie wzięło udział 15 zespołów ekspertów z całej Polski, spośród których zespół oceniający¹⁹ miał wyłonić maksymalnie trzy projekty. Finalnie za najlepsze projekty eksperckie uznano opracowania przygotowane przez: SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny²⁰, Uniwersytet im. A. Mickiewicza²¹ oraz Instytut Allerhanda²². Każdy z zespołów otrzymał grant w wysokości 300 tys. zł. Efekty prac poszczególnych zespołów zostały zaprezentowane w dniu 1 marca 2017 r. w siedzibie Politechniki Warszawskiej.

W poszczególnych opracowaniach uwagę skupiono głównie na kwestiach ustrojowych i systemowych szkolnictwa wyższego, relatywnie niewiele miejsca poświęcając tematyce samorządności studenckiej, niemniej zakres roli studentów i samorządu studenckiego w pro-

¹⁸ Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 lutego 2016 r. o ustanowieniu przedsięwzięcia pod nazwą „Ustawa 2.0 – Założenia systemu szkolnictwa wyższego” (M. P. poz. 191).

¹⁹ W skład zespołu oceniającego wchodził: przewodniczący Zespołu – Tomasz Dietl; członkowie: Małgorzata Adamkiewicz, Grzegorz Benysek, Janusz Bujnicki, Jarosław Górniak, Barbara Hetmańska, Kinga Kurowska, Zbigniew Marciniak, Łukasz Sułkowski. Zob. Zarządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 kwietnia 2016 r. w sprawie powołania Zespołu interdyscyplinarnego do spraw oceny wniosków w ramach przedsięwzięcia „Ustawa 2.0 – Założenia systemu szkolnictwa wyższego” (Dz.U. MNiSW poz. 22).

²⁰ Zespół tworzyli: Hubert Izdebski (kierownik zespołu), Artur Świergiel, Paweł Chmielnicki, Paweł Ruszkowski, Wojciech Misiąg, Andrzej Kiebała, Jan Zieliński. Zob. opracowanie <https://www.archiwum.nauka.gov.pl/ustawa-2-0-informacje/> [dostęp: 15-09-2019].

²¹ Zespół tworzyli: Marek Kwiek (kierownik zespołu), Dominik Antonowicz, Jakub Brdulak, Maria Hulicka, Tomasz Jędrzejewski, Robert T. Kowalski, Emanuel Kulczycki, Krystian Szadkowski, Adam Szot, Joanna Wolszczak-Derlacz. Zob. opracowanie <https://www.archiwum.nauka.gov.pl/ustawa-2-0-informacje/> [dostęp: 15-09-2019].

²² Zespół tworzyli: Arkadiusz Radwan (kierownik zespołu), Anna Gądek, Marek Frankowicz, Barbara Krauz-Mozer, Jolanta Stanienda, Cezary Wójcik, Irena Hejduk, Jan Fazłagić, Zbigniew Malara, Mieczysław Morawski, Janusz Hołyst, Marta Tutko, Krzysztof Wereszczyński, Oskar Kowalewski, Wojciech Rogowski, Bartosz Groele, Janusz Zawiła-Niedźwiecki, Magdalena Urbańska, Jakub Zygućki, Marek Dudkiewicz, Radosław Ryńca, Joanna Gajda, Arif Erkol, Jacek Sokołowski, Leszek Stypułkowski. Zob. opracowanie: <https://www.archiwum.nauka.gov.pl/ustawa-2-0-informacje/> [dostęp: 15-09-2019].

cesie zarządzania uczelnią został ujęty dość zróżnicowanie. W opracowaniu SWPS wskazano, iż należy zachować dotychczasowe zasady dotyczące samorządności studenckiej i doktoranckiej oraz ich reprezentacji. Nieco inaczej ową kwestię ujęli eksperci w ramach zespołu firmowanego przez Uniwersytet im. A. Mickiewicza, którzy z jednej strony optowali za zachowaniem obecnych regulacji, dających studentom realną możliwość oddziaływania na decyzje podejmowane na uczelni, zaś z drugiej wskazywali na konieczność rezygnacji z ustawowej regulacji przyznającej co najmniej 20% udziału studentów i doktorantów w organach kolegialnych uczelni, na rzecz regulowania tych spraw w aktach wewnętrznych uczelni. Najbardziej skrajne stanowisko zaprezentowano w opracowaniu Instytut Allerhanda pomijając rolę studentów w zarządzaniu uczelniami, wskazując m. in. iż nadmierny wpływ studentów na zarządzanie uczelnią może prowadzić do „instytucjonalnej korupcji”.

Założenia przedstawione przez poszczególne zespoły eksperckie były przedmiotem następnych konsultacji ze środowiskiem akademickim organizowanych w formie tematycznych spotkań środowisk akademickich przyjmujących formę Narodowych Kongresów Nauki. Finalnie projekt ustawy będący projektem rządowym wpłynął do Sejmu RP w dniu 5 kwietnia 2019 r.²³

2.2. Stanowisko środowiska studenckiego wobec nowych regulacji prawnych

Projekt ustawy pozytywnie oceniło bardzo szerokie grono różnego rodzaju przedstawicielstw środowisk szkolnictwa wyższego²⁴. Ogólnym pozytywnym opiniom towarzyszyły uwagi i zastrzeżenia do poszczególnych rozwiązań. Zdecydowana większość przedstawicielstw środowisk akademickich *doceniła* zakres oraz przebieg konsultacji. W grupie przedstawicielstw szczególnie dobrze oceniających projekt

²³ Zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2446> [dostęp: 15-09-2019].

²⁴ <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/o-ustawie#poparcie> [dostęp: 15-09-2019].

ustawy była najważniejsza instytucja studencka – Parlament Studentów RP, który w swojej opinii na temat projektu wyraził następujące stanowisko:

...udało się nam sporo osiągnąć w zakresie zabezpieczenia interesów studenckich, m.in. uczciwy system opłat i kary finansowe dla uczelni za łamanie praw studenta, utrzymanie dotychczasowych przywilejów studenckich, gwarancja członkostwa przewodniczącego samorządu studenckiego w radzie uczelni²⁵.

Projekt ustawy pozytywnie oceniło również Niezależne Zrzeszenie Studentów pisząc:

(...) wierzymy, że sama Konstytucja dla Nauki to dopiero początek gruntownej przebudowy szkolnictwa wyższego, która przede wszystkim powinna zmienić podejście społeczności akademickiej do samej nauki. Dlatego też w pełni popieramy kierunek zmian proponowanych w Ustawie Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce. Jesteśmy przekonani, że powyższe zmiany są kluczowe nie tylko dla środowiska studenckiego i uczelni, ale także dla całego polskiego społeczeństwa²⁶.

Parlament Studentów RP oraz Niezależne Zrzeszenie Studentów podczas prac nad przygotowaniem ustawy 2.0 wielokrotnie wyrażały stanowiska odrębne od poszczególnych założeń ministerstwa. Były też jedynymi organizacjami studenckimi o charakterze ogólnopolskim, które uczestniczyły w procesie legislacyjnym w zakresie konsultacji i opiniowania²⁷.

Przyjęciu nowej ustawy towarzyszyły także protesty zorganizowane w różnych ośrodkach akademickich w Polsce. Akcje protestacyjne zorganizowano na Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Jagiellońskim, Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytecie Ekonomicznym

²⁵ <https://konstytucjadlanauki.gov.pl//content/uploads/2018/02/opinia-psrp-ws-projektu-ustawy-20.pdf> [dostęp: 15-09-2019].

²⁶ <https://konstytucjadlanauki.gov.pl//content/uploads/2018/02/8022018-nzs.pdf> [dostęp: 15-09-2019].

<http://nzs.org.pl/wp-content/uploads/downloads/prawo-o-szkolnictwie-wyzzszym-i-nauce.pdf> [dostęp:15-09-2019].

²⁷ Zob. Zestawienie uwag do projektu ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zgłoszonych w ramach opiniowania i konsultacji,

<https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12303102/12458861/12458865/dokumen-t336802.pdf> [dostęp:15-09-2019].

w Krakowie, Uniwersytecie Gdańskim, Uniwersytecie Wrocławskim. Sprzeciw wobec ustawy wyraziła również część środowisk na Uniwersytecie Łódzkim, Opolskim, Rzeszowskim czy w Białymstoku, a także NSZZ Solidarność przy kilku uczelniach²⁸. Wymiar owych protestów był niewielki. Brało w nich udział po kilka do kilkudziesięciu osób. Protestów nie poparły samorządy studenckie ani żadna z ogólnopolskich organizacji studenckich²⁹.

2.3. Uprawnienia samorządu studenckiego w świetle przepisów ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*

Ustawa prawo o szkolnictwie i nauce utrzymała zasadę przyznającą samorządowi studenckiemu status wyłącznego reprezentanta ogółu studentów uczelni. Obecne uprawnienia samorządu studenckiego można sklasyfikować według podziału na cztery grupy: wpływu na zarządzanie uczelnią, uczestnictwie w kształtowaniu procesu dydaktycznego, wykonywaniu zadań z zakresu spraw socjalno-bytowych oraz szeroko pojętej działalności studenckiej. Klasyfikację normatywnych zadań samorządu studenckiego określa tabela nr 1.

Tabela 1. Klasyfikacja zadań samorządu studenckiego

Rodzaj kompetencji	
zarządzanie uczelnią	<ul style="list-style-type: none">• opiniowanie kandydatów na funkcje kierownicze ds. studenckich• udział studentów w senacie• udział studentów w kolegium elektorów• udział studenta w radzie uczelni

²⁸ <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C29869%2Cna-uczelniach-protesty-przeciwko-ustawie-20-gowin-mam-poparcie-dla-projektu> [dostęp:15-09-2019].

²⁹ <https://www.wprost.pl/kraj/10130281/strajk-na-universytecie-warszawskim-senat-uw-parlament-i-samorzad-studentow-nie-popieraja-protestu.html>;
<http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C29745%2Cprotest-na-uw-bez-wsparcia-parlamentu-studentow-uw-i-samorzadu-studentow> [dostęp:15-09-2019].

<p>proces dydaktyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • opiniowanie programów studiów, • opiniowanie regulaminu studiów, • prawo do szkolenia studentów w zakresie praw i obowiązków studenta, • opiniowanie zasad oceny okresowej nauczycieli akademickich;
<p>świadczenia dla studentów (sprawy socjalno-bytowe)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • członkostwo studentów w komisji stypendialnej i odwoławczej komisja stypendialnej, • wyrażanie zgody na: <ul style="list-style-type: none"> – treść regulaminu świadczeń dla studentów, – podział środków na świadczenia dla studentów, – ustalenie wysokości miesięcznego dochodu na osobę w rodzinie studenta uprawniającą do ubiegania się o stypendium;
<p>działalność studencka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • decydowanie o podziale środków finansowych na cele studenckie, • prawo do prowadzenia działalności kulturalnej (Juwenalia, otrzęsiny, inne), • prawo do zapewnienia przez uczelnię niezbędnych warunków do funkcjonowania samorządu, • prawo do podjęcia akcji protestacyjnej lub strajku.

Źródło: opracowanie własne.

Powyższa propozycja klasyfikacji opiera się na kryterium przedmiotowym, które może również uwzględnić połączenie spraw studenckich i świadczeń dla studentów w kategorię spraw bytowo-kulturalnych, zaś uprawnienia dydaktyczne potraktować jako element zarządzania uczelnią. Podziału i klasyfikacji uprawnień samorządu studenckiego można dokonać w oparciu o kryterium samodzielności decyzyjnej, kryterium finansowe, kryterium partycypacji, kryteria

kreacyjne i jak się wydaje szereg innych właściwych na potrzeby analizy określonego obszaru tematycznego.

2.4. Ujęcie porównawcze

Uprawnienia samorządu studenckiego zawarte w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. również można sklasyfikować przedmiotowo w podziale na funkcje zarządcze, dydaktyczne, świadczeń socjalno-bytowych i studenckie. W celu porównania stanu *de lege lata* oraz poprzedniej regulacji, poniżej w tabeli nr 2 przytoczono normy prawne regulujące poszczególne kompetencje samorządu studenckiego.

Tabela 2. Uprawnienia samorządu studenckiego zawarte w ustawie z 27.07.2005 Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawie z 20.07.2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Rodzaj uprawnienia	Ustawa 27.07.2005	Ustawa 20.07.2018
Wpływ samorządu studenckiego na obsadę stanowisk właściwych ds. studenckich	TAK (art. 76. ust. 6)	TAK – rozszerzony zakres (art. 23 ust.5)
Prawo samorządu studenckiego do samodzielnego określania zasad wyboru przedstawicieli studentów do senatu i kolegium elektorów	TAK (art. 71 ust. 2)	TAK (art. 25 ust. 4 i art. 110 ust. 6)
Udział studentów i doktorantów w składzie senatu	minimum 20% (art. 61 ust. 3)	minimum 20% (art. 29 ust. 1)
Udział studentów i doktorantów w składzie podstawowej jednostki organizacyjnej (radzie wydziału)	minimum 20% (art. 67 ust. 4)	-

Udział studentów i doktorantów w składzie kolegium elektorów	minimum 20% (art. 71 ust.1)	minimum 20% (art. 25 ust. 1)
Udział przedstawiciela studentów w radzie uczelni	-	TAK (art. 19)
Programy studiów	Opiniowanie (art. 68 ust. 2)	Opiniowanie (art. 28 ust. 2)
Regulamin studiów	Opiniowanie (art. 161 ust. 2)	Opiniowanie (art. 75 ust. 3)
Szkolenia studentów w zakresie praw i obowiązków studenta	TAK (art. 170 ust. 3)	TAK (art. 84 ust. 2)
Pomoc materialna dla studentów	Na wniosek samorządu studenckiego świadczenia dla studentów przyznaje komisja stypendialna i odwoławcza komisja stypendialna (art. 176 ust.1)	Na wniosek samorządu studenckiego świadczenia dla studentów przyznaje komisja stypendialna i odwoławcza komisja stypendialna (art. 86 ust. 3)
Komisja stypendialna	Większość członków komisji stanowią studenci (art. 177 ust. 3)	Większość członków komisji stanowią studenci (art. 86 ust. 3)
Regulamin świadczeń dla studentów	Ustalany przez rektora w porozumieniu z samorządem studenckim (art. 186 ust. 1)	Ustalany przez rektora w porozumieniu z samorządem studenckim (art. 95 ust. 2)
Podział środków na świadczenia dla studentów	Ustalany przez rektora w porozumieniu z samorządem studenckim (art. 174 ust. 2)	Ustalany przez rektora w porozumieniu z samorządem studenckim (art. 414 ust. 1)

Stypendium socjalne	Wysokość miesięcznego dochodu na osobę w rodzinie studenta uprawniającą do ubiegania się o stypendium ustalana przez rektora w porozumieniu z samorządem studenckim (art. 179 ust. 2)	Wysokość miesięcznego dochodu na osobę w rodzinie studenta uprawniającą do ubiegania się o stypendium ustalana przez rektora w porozumieniu z samorządem studenckim (art. 87 ust. 2)
Akcje protestacyjne i strajki w uczelni	Uchwałę podejmuje bezwzględną większością głosów organ samorządu studenckiego (art. 106)	Uchwałę podejmuje bezwzględną większością głosów organ samorządu studenckiego (art. 206)
Podmiotowość samorządu	Organy samorządu studenckiego są wyłącznym reprezentantem ogółu studentów uczelni (art. 202 ust. 2)	Samorząd studencki jest wyłącznym reprezentantem ogółu studentów uczelni (art. 110 ust. 3)
Podział środków finansowych na cele studenckie	Decydują organy samorządu studenckiego (art. 202 ust. 6)	Decyduje samorząd studencki (art. 110 ust. 5)
Środki na działalność samorządu studenckiego	Uczelnia zapewnia środki materialne niezbędne do funkcjonowania organów samorządu studenckiego. (art. 202 ust. 8)	Uczelnia zapewnia warunki niezbędne do funkcjonowania samorządu studenckiego, w tym infrastrukturę i środki finansowe, którymi samorząd studencki dysponuje w ramach swojej działalności. (art. 110 ust. 9)

Uchylenie aktów prawnych samorządu studenckiego	Akty niezgodne z przepisami prawa, statutem uczelni, regulaminem studiów lub regulaminem samorządu uchyla rektor. (art. 202 ust. 7)	Akty niezgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, statutem uczelni, regulaminem studiów lub regulaminem samorządu uchyla rektor. Na decyzję rektora przysługuje skarga do sądu administracyjnego. (art. 110 ust. 8)
Wpływ samorządu studenckiego na zasady oceny okresowej nauczycieli akademickich	Ustalane w statucie (art. 132 ust. 3)	Ustalane przez rektora; samorząd studencki opiniowanie (art. 128 ust. 3)
Ocena nauczyciela akademickiego przez studenta	Co najmniej raz w roku w zakresie wypełniania obowiązków dydaktycznych. (art. 132 ust. 3)	Co najmniej raz w roku akademickim w zakresie wypełniania obowiązków związanych z kształceniem. (art. 128 ust. 3)
Przedstawicielstwo ogólnopolskie	Przedstawiciele uczelnianych samorządów studenckich tworzą Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej. PSRP posiada osobowość prawną (art. 203, 203a).	Przedstawiciele samorządów studenckich tworzą PSRP, reprezentujący ogół studentów w Rzeczypospolitej Polskiej. PSRP posiada osobowość prawną (art. 338).

Źródło: opracowanie własne.

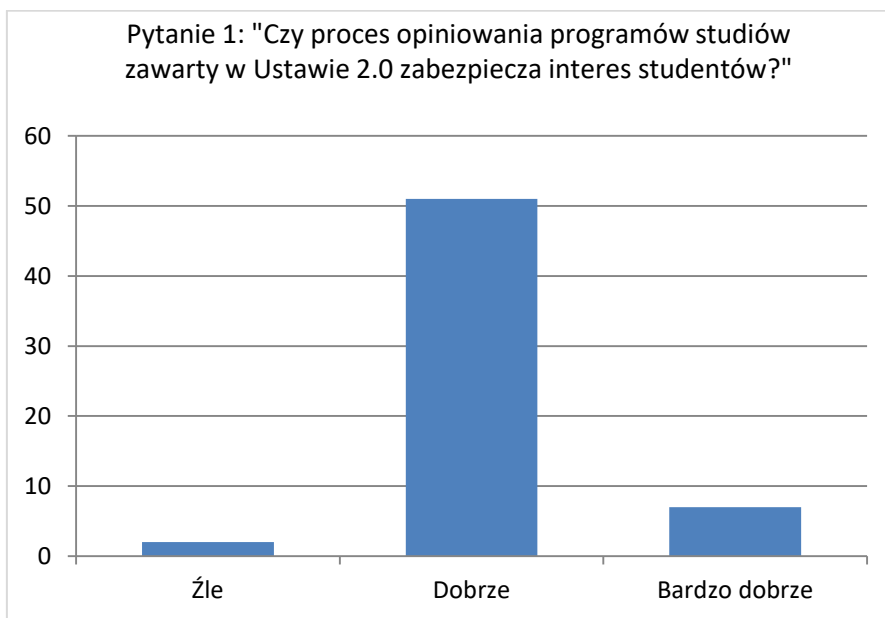
Porównawcze zestawienie poszczególnych rozwiązań prawnych wskazuje na zachowanie *status quo* w obszarze normatywnych uprawnień samorządu studenckiego. Nowym zagadnieniem jest umo-

cowanie przewodniczącego samorządu studenckiego w radzie uczelni, niemniej ów organ nie występował we wcześniejszych regulacjach. Z kolei obecnie nie ma przepisu powszechnie obowiązującego, który gwarantowałby studentom udział w instytucjach kolegialnych podstawowych jednostek organizacyjnych (rad wydziałów). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest ich zlikwidowanie przez ustawę z 2018 r. oraz przyjęcie zasady, że podstawową jednostką organizacyjną jest cała uczelnia.

3. Ocena wybranych regulacji prawnych dotyczących samorządu studenckiego przez przedstawicieli samorządów studenckich publicznych uczelni zawodowych

Pomysły na nowe regulacje prawne dotyczące pozycji studenta i samorządu studenckiego były przedmiotem licznych szkoleń, dyskusji i debat organizowanych na szczeblu uczelnianym i ogólnokrajowym. Wejście w życie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przekształciło tematykę dyskusji z pytania „jak ma być” na „jak będzie”. Jednym z wydarzeń, gdzie próbowano odpowiedzieć na to pytanie było XXXIII Forum Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, które odbyło się w marcu 2019 r. we Włocławku. Wówczas przedstawiciele samorządów studenckich z ponad dwudziestu publicznych uczelni zawodowych podjęli próbę oceny przyjętych rozwiązań prawnych dotyczących sfery samorządu studenckiego. Ocenę dokonano na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego w grupie 60 osób będących członkami organów poszczególnych samorządów studenckich publicznych uczelni zawodowych. W badaniu ankietowym uczestnikom zadano 6 pytań dotyczących podstawowych uprawnień samorządu studenckiego³⁰.

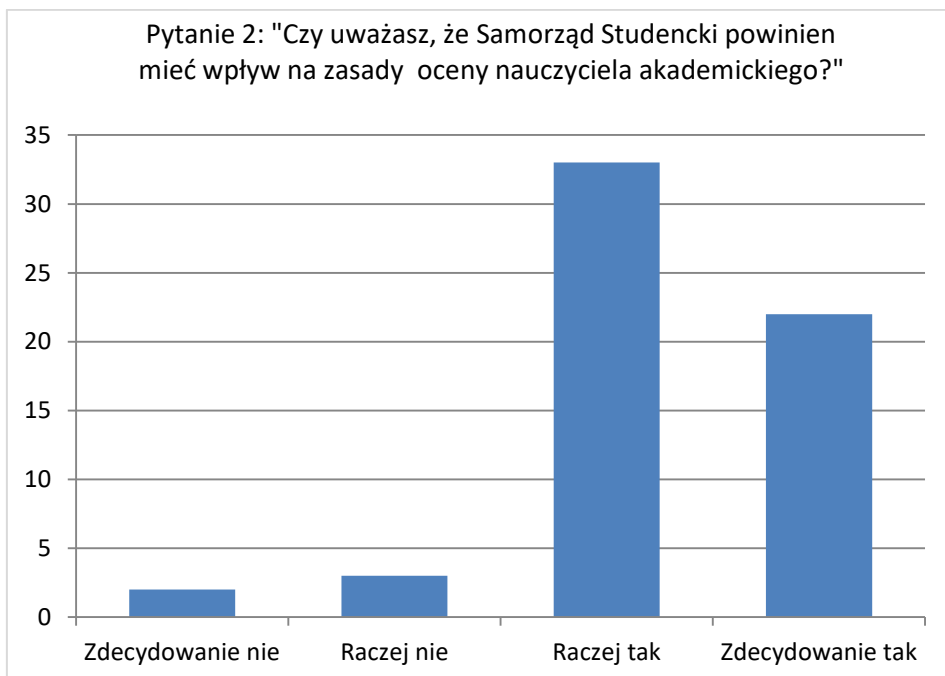
³⁰ Przeprowadzona ankieta zawierała również pytania dotyczące oceny zmian dotykających publiczne uczelnie zawodowe, niemniej z uwagi na tematykę

Pierwsze z nich brzmiało: „czy proces opiniowania programów studiów zawarty w Ustawie 2.0 zabezpiecza interes studentów”. Na łączną liczbę 60-ciu ankietowanych, 7 osób wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”, 51 odpowiedziało „raczej tak”, 2 odpowiedziało „raczej nie”.

W drugim pytaniu zapytano o wpływ samorządu studenckiego na zasady oceny nauczyciela akademickiego. Na łączną liczbę 60-ciu ankietowanych, 22 osoby wskazały odpowiedź „zdecydowanie tak”, 33 odpowiedziało „raczej tak”, 3 odpowiedziało „raczej nie”, odpowiedź „zdecydowanie nie” wskazało 2 ankietowanych.

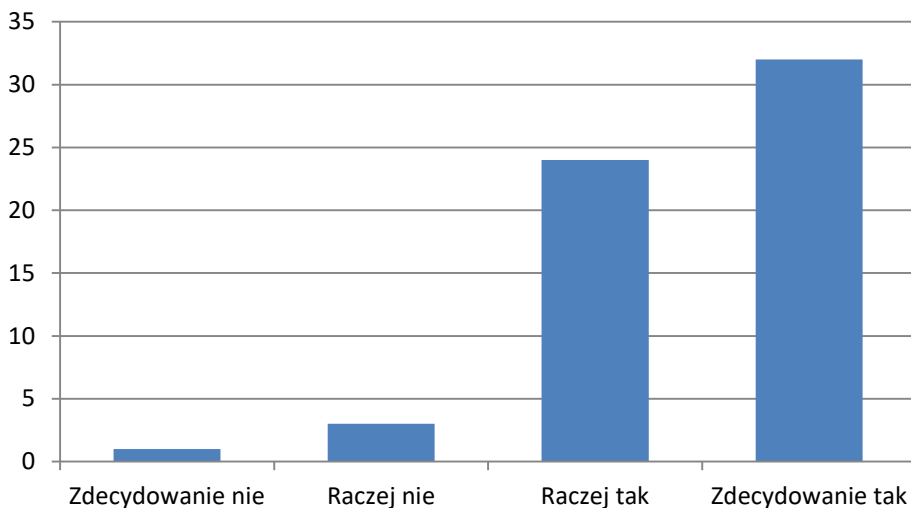
niniejszego artykułu analizie poddano ocenę regulacji dotyczących samorząd studencki.

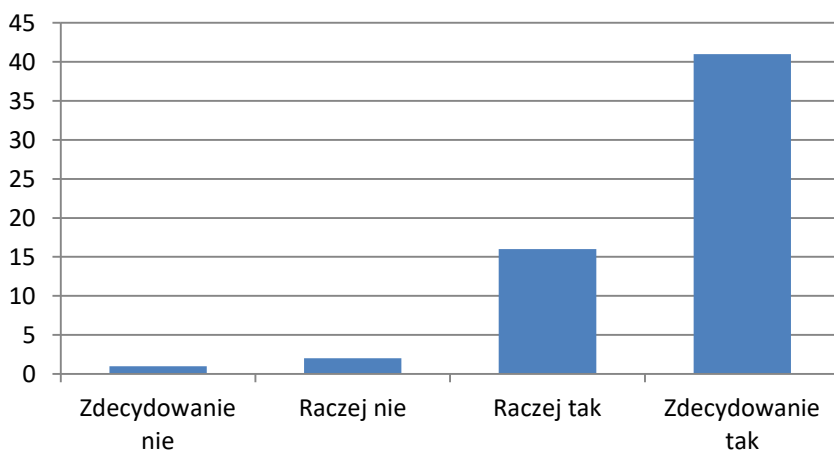
Trzecie pytanie dotyczyło nowej konstrukcji zasady wpływu studentów na obsadę stanowisk kierowniczych do kompetencji, których należą sprawy studenckie. Na łączną liczbę 60-ciu ankietowanych, 32 osoby wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”, 24 odpowiedziało „raczej tak”, 3 odpowiedziało „raczej nie”, odpowiedź „zdecydowanie nie” wskazał jeden ankietowany.

W czwartym pytaniu zapytano o ocenę uczestnictwa przewodniczącego samorządu studenckiego w składzie rady uczelni. Na łączną liczbę 60-ciu ankietowanych, 41 osób wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”, 16 odpowiedziało „raczej tak”, 2 odpowiedziało „raczej nie”, odpowiedź „zdecydowanie nie” wskazał jeden ankietowany.

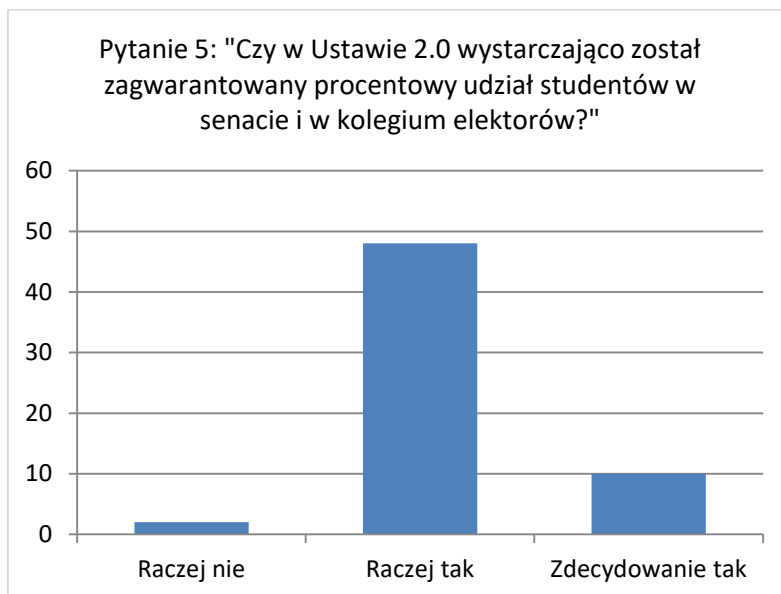
Pytanie 3: "Czy uważasz, że Samorząd Studencki powinien opiniować osoby sprawujące funkcje kierownicze ds. studenckich?"

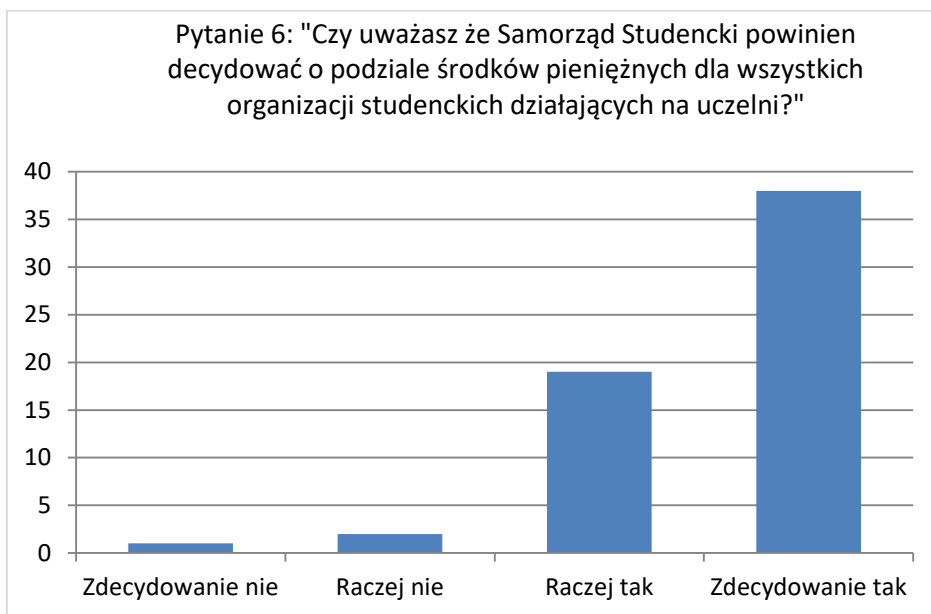
Pytanie 4: "Czy według Ciebie słusznie zagwarantowano mandat Przewodniczącemu Samorządu Studenckiego w Radzie Uczelni?"

Piąte pytanie dotyczyło oceny zasady określającej minimalny procentowy udział studentów w senacie i kolegium elektorów. Na łączną liczbę 60-ciu ankietowanych, 10 osób wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”, 48 odpowiedziało „raczej tak”, 2 osoby odpowiedziały „raczej nie”.

Szóste pytanie dotyczyło oceny zasady przyznającej samorządowi studenckiemu kompetencję do decydowania w sprawie podziału środków przeznaczanych na cele studenckie. Na łączną liczbę 60-ciu ankietowanych, 38 osób wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”, 19 odpowiedziało „raczej tak”, 2 osoby odpowiedziały „raczej nie”, odpowiedź „zdecydowanie nie” wskazał jeden ankietowany.

Przeprowadzone badanie wśród osób funkcjonujących w strukturach samorządów studenckich publicznych uczelni zawodowych wskazuje na ich pozytywny odbiór najważniejszych zasad określających kompetencje samorządu studenckiego zawartych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Najlepiej oceniono nowe rozwiązania tj. uczestnictwo przewodniczącego samorządu studenckiego w radzie uczelni oraz opiniowanie wszystkich osób zajmujących funkcje kierownicze właściwe w sprawach studenckich. Wysokie poparcie uzyskała również zasada przyznająca uprawnienie samorządowi studenckiemu do podziału środków przeznaczonych na cele studenckie. Najmniejszy entuzjazm wśród studentów wzbudziła sprawa opiniowania przez organy samorządu studenckiego programów studiów. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być to, iż jest to kompetencja o charakterze „opiniodawczym”, a nie twórczym.

Podsumowanie

Nawiązując do pierwszego pytania sformułowanego we wprowadzeniu, należy uznać, że rola i pozycja samorządu studenckiego w ustawie 2.0 jest uregulowana jako partycypacja wykraczająca poza obronę socjalnych i ekonomicznych interesów oraz praw studentów i promocji kultury studenckiej. Innymi słowy rolę tę określić można jako udział studentów w formułowaniu założeń polityki edukacyjnej uczelni i procesie podejmowania decyzji, zwłaszcza odnoszących się do zarządzania jakością studiów wyższych³¹.

Obecny katalog uprawnień studentów i samorządu studenckiego określony w ustawie 2.0 jest niemal tożsamy z katalogiem, jaki obowiązywał w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. W ustawie 2.0 podtrzymano zasadę minimalnego 20% udziału studentów i doktorantów w senacie oraz kolegium elektorów, w tym prawo do samodzielności w określaniu zasad wyboru przedstawicieli studentów do tych gremiów. Niezmienna została opiniotwórcza rola samorządu studenckiego w zakresie programów studiów i regulaminu studiów. Niemal bez zmian obowiązują uprawnienia samorządu studenckiego w sprawach socjalno-bytowych, w tym prawo samorządu studenckiego do kreowania większości składów komisji stypendialnej i odwoławczej komisji stypendialnej oraz jego wpływu na zasady podziału środków na świadczenia dla studentów. Identycznie uregulowano uprawnienie samorządu studenckiego w zakresie formy oświadczenia woli o podjęciu przez studentów protestu i strajku studenckiego. Podtrzymano zasadę przyznającą samorządowi studenckiemu prawo do decydowania o podziale środków finansowych na cele studenckie. Utrzymano również normy dotyczące studenckiej oceny nauczycieli akademickich oraz kwestie związane z ogólnopolskim przedstawicielstwem samorządów studenckich – Parlamentem Studentów RP. Nowym uprawnieniem samorządu studenckiego jest udział jego przewodniczącego w składzie Rady Uczelni, z kolei w następstwie likwidacji podstawo-

³¹ P. Bielecki, *Rola studentów...*, op. cit., s. 12.

wych jednostek organizacyjnych, nie ma obecnie przepisu normatywnego, który gwarantowałby studentom udział w wewnętrznych ciałach kolejalnych uczelni.

Utrzymanie zasady *status quo* w zakresie pozycji i roli samorządu studenckiego w ocenie przedstawicieli samorządów studenckich publicznych uczelni zawodowych zostało odebrane dobrze lub bardzo dobrze, co potwierdza tezę o pozytywnym stanowisku przedstawicieli środowiska studenckiego w odniesieniu do finalnego kształtu ustawy 2.0. Wydaje się, że na tak pozytywny odbiór przez ankietowanych studentów zapisów ustawy, która *de facto* powieli funkcjonujące już rozwiązania, wpłynęły opracowania zespołów eksperckich przygotowujących propozycję nowego ustroju jednostek w systemie szkolnictwa wyższego i zasad zarządzania nimi. Opracowanie Instytutu Allerhanda zakładało istotną deprecjację uprawnień samorządu studenckiego, pozbawienie go wpływu na zarządzanie uczelnią, z kolei w pozostałych dwóch opracowaniach sprawy samorządności studenckiej potraktowano marginalnie, co mogło wprowadzić niepokój i niepewność wśród członków Parlamentu Studentów RP oraz samorządów studenckich.

Bibliografia:

- Antonowicz D., Brdulak J., Hulicka M., Jędrzejewski T., Kowalski R., Kulczycki E., Szadkowski K., Szot A., Wolszczak-Derlacz J., *Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, Wyd. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2016.
- Antonowicz D., Brzeziński J. M., *W poszukiwaniu optymalnego modelu szkolnictwa wyższego*, [w:] M. S. Szczepański, K. Szafraniec, A. Śliz (red.), *Szkolnictwo wyższe, uniwersytet, kształcenie akademickie w obliczu koniecznej zmiany. Ekspertyza Komitetu Socjologii Polskiej Akademii Nauk*, Wyd. Polska Akademia Nauk, Warszawa 2015.
- Bielecki P., *Rola studentów w zarządzaniu szkołą wyższą*, Wyd. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2010.

- Dziedziczak-Foltyn A., *Konsultatywność w projektowaniu reformy szkolnictwa wyższego w Polsce na przykładzie Ustawy 2.0*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2018, nr 1 (51).
- Izdebski H., Świergiel A., Chmielnicki P., Ruszkowski P., Misiąg W., Kiebała A., Zieliński J., *Założenia do projektu ustawy „ustawa 2.0. Założenia systemu szkolnictwa wyższego”*, Warszawa 2017.
- Kalinka K., *Grupy interesu w procesie zarządzania szkołą wyższą*, [w:] J. Blicharz; A. Chrisidu-Budnik, A. Sus (red.), *Zarządzanie Szkołą Wyższą*, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa 2014.
- Radwan A. (red.), *Plus ratio quam vis consuetudinis. Reforma nauki i akademii w Ustawie 2.0*, Wyd. Oficyna Allerhanda, Kraków 2017.
- Tomaszewski P., *Polskie korporacje akademickie w latach 1918–1939. Struktury, myśl polityczna, działalność*, Toruń 2011.
- Ura E., *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Sanetra W., Wierzbowski M. (red.), Wyd. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.
- Zieliński J.M.; Izdebski H., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, LEX/el 2014.